

**IKÄIHMINEN TOIMIJANA
VANHUSPALVELULAIN TOIMEENPANO
POHJOIS-SUOMESSA -HANKE
2013–2014**

Tarkennettu toimintasuunnitelma

6.11.2013

SISÄLLYS

1	HANKKEEN TAUSTATIEDOT	3
2	ORGANISOITUMINEN	5
3	KÄYNNISTYMINEN	6
4	TOIMINTA	8
4.1	Lapin osahanke	8
4.2	Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän osahanke.....	11
4.3	Oulunkaaren kuntayhtymän osahanke	13
4.4	Kuusamon kaupungin osahanke.....	15
4.5	Oppilaitosten rooli.....	17
4.6	Perusterveydenhuollon rooli.....	17
5	VIESTINTÄ	17
6	RISKIEN HALLINTA.....	18
7	HANKKEEN ARVIOINTI	19
8	KOULUTUSSUUNNITELMA.....	20
	Lähteet.....	21
	Liitteet.....	22
Kuviot		
Kuvio 1	Hankkeen keskeiset tavoitteet	5
Kuvio 2	Organisoituminen	5
Kuvio 4	Viestinnän sidosryhmät	18
Taulukot		
Taulukko 1	Vanhuspalvelulain pykälät ja tarkoitus.....	4
Taulukko 2	Hankkeen riskit	19
Liitteet		
Liite 1	Ikäihminen toimijana -hankkeen budjetti	22
Liite 2	Aloitustoimet	23
Liite 3	Toteutusvaihe	25
Liite 4	Pilotointisuunnitelma	26
Liite 5	Pilotoinnin toteutus ja arviointi.....	27
Liite 6	Kuntakierros	28
Liite 7	Viestintäsuunnitelma/Sisäinen tiedottaminen.....	30
Liite 8	Viestintäsuunnitelma/Ulkoinen tiedottaminen	31

1 HANKKEEN TAUSTATIEDOT

Ikäihminen toimijana – vanhuspalvelulain toimeenpanoa Pohjois-Suomessa -hankkeen toiminta-aika on 1.7.2013–31.10.2014. Hankkeen hallinnoijana toimii Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä ja toteuttajana Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymälle valtionavustusta 750 000 euroa. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat 1 000 000 euroa. Hankkeessa mukana olevien kuntien osuudeksi tulee 250 000 euroa.¹

Mukana hankkeessa ovat Oulunkaari, Kainuu, Kuusamo ja Lapin kunnista Posio, Ranua, Rovaniemi, Kemijärvi, Salla, Sodankylä, Inari, Ivalo, Utsjoki, Enontekiö, Pello, Kittilä, Muonio, Kemi, Keminmaa, Tornio, Tervola ja Ylitornio sekä sairaanhoitopiirien perusterveydenhuollon yksiköt. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Oulunkaaren kuntayhtymä ja Kuusamon kaupunki toteuttavat omaa toiminnallista kokonaisuuttaan ostopalveluna. Oppilaitosyhteistyötä toteutetaan mm. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kanssa.

Hankkeessa keskitytään vastaamaan 1.7.2013 vanhuspalvelulain (laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn turvaamisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012) velvoittamiin haasteisiin. Pääpaino palvelujen ja palveluprosessien kehittämisessä on ennaltaehkäisevässä ja ikäihmisten kotona asumista tukevassa työssä (STM:n kirje 9.1.2013).

Vanhuslain tarkoituksena on parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä vahvistaa hänen mahdollisuuttaan vaikuttaa hänelle järjestettävien palvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan. Taulukkoon 1 on kuvattu lain keskeiset pykälät.

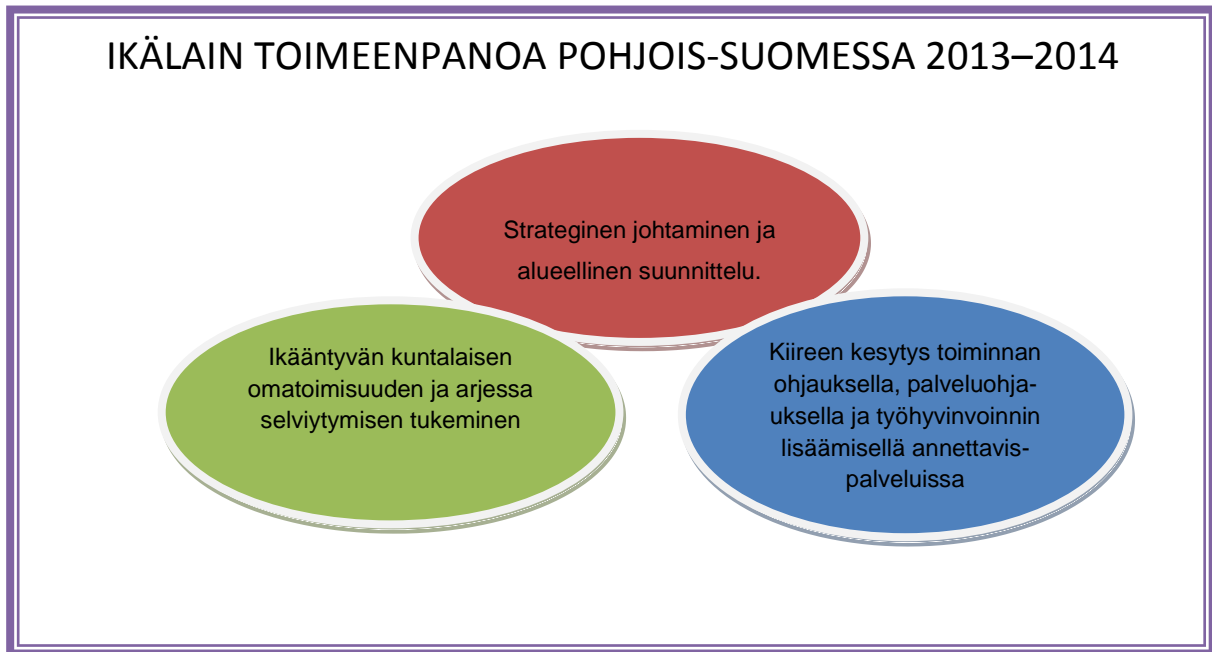
¹ Liite 1 Hankkeen budjetti

Taulukko 1 Vanhuspalvelulain pykälät ja tarkoitus

VANHUSPALVELULAIN PYKÄLÄT JA TARKOITUS	
1 §	Tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Parantaa ikääntyneen väestön mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja tarvitsemiensa palvelujen kehittämiseen kunnassa. Parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä ohjausta. Vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa hänelle järjestettävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöön.
4 § & 11 §	Parantaa kunnassa toimivien vanhuspalveluiden toimijoiden sekä muiden toimijoiden (mm. järjestöt) välistä yhteistyötä. Asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä
5 § & 6 §	Laadittava suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi valtuustokausittain ja arvioitava palvelujen riittävyttä ja laatua
7 §	Parannettava palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta
10 § & 12 §	Järjestettävä hyvinvointia tukevia palveluja: varhainen tuki, ohjaus ja neuvonta sekä huolehdittava riittävästä asiantuntemuksesta
13 § & 15 §	Huolehdittava ikääntyvän väestön palvelutarpeen kokoanisvaltaisesta selvittämisestä ja järjestettävä palvelut oikea-aikaisesti ja riittävästi
16 §	Laadittava palvelusuunnitelma yhdessä iäkkään henkilön kanssa
17 §	Nimettävä vastuutyöntekijä iäkkäille henkilöille jotka tarvitsevat apua palvelujen toteuttamiseen ja yhteensovittamiseen liittyvissä asioissa
18 §	Päätöksen tekeminen sosiaalipalvelujen myöntämisestä ja palveluiden järjestäminen

Ikäihminen toimijana -hankkeen kehittämisen ydin muodostuu kolmesta hankekuntien tärkeänä pitämistä kehittämistavoitteista (Kuvio 1). Tavoitteita ovat 1) Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen, 2) Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa sekä 3) Strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu.

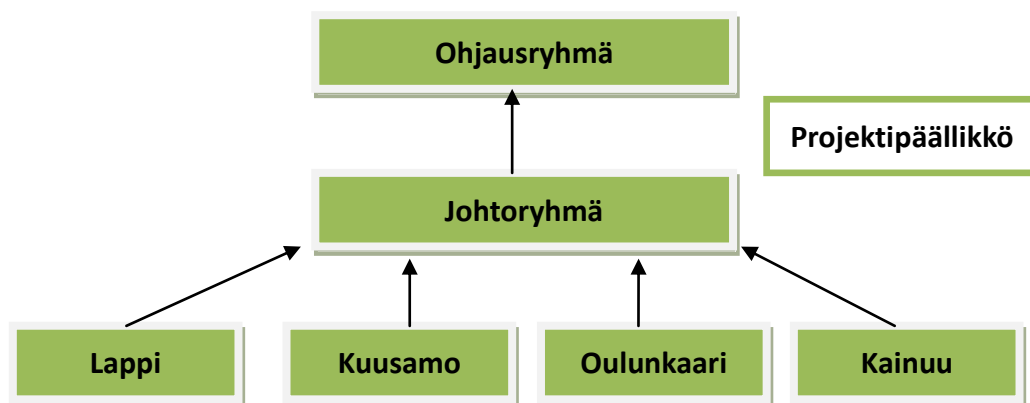
Hankkeen tavoitteet täsmentyvät kunnittaisiksi ja alueellisiksi kehittämistehtäviksi, joiden toteuttamisesta vastaavat kuntien kehittäjätyöntekijät. Kehittämistehtävän suunnittelusta vastaavat kuntien vanhustyön vastaavat ja esimiehet yhteistyössä kehittäjätyöntekijän kanssa. Lisäksi hankkeessa voidaan toteuttaa yhteinen alueellinen kehittämistehtävä joka tarkentuu myöhemmin. Vaihtoehtoiksi nousevat mm. palveluiden myöntämisen perusteiden ja kriteereiden laadinta, omavalvontasuunnitelma ja vanhusneuvostojen perustaminen sekä niiden toimintaedellytysten turvaaminen. Lapin kunnista on noussut esille toiveita että Ikäihminen toimijana -hanke tuottaisi yhteisiä alueellisia toimintamalleja muutamiin isoihin toimintalinjoihin kuten palveluiden myöntämisen perusteisiin.

Kuvio 1 Hankkeen keskeiset tavoitteet

2 ORGANISOITUMINEN

Hankkeelle nimetään ohjausryhmä, joka seuraa hankkeen etenemistä sekä tekee tarvittaessa hanketta koskevia päätöksiä. Ohjausryhmän jäsenet ovat Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ohjausryhmä täydennettynä Oulunkaaren kuntayhtymän, Kuusamon kaupungin ja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän edustajilla.

Kuvio 2 Organisoituminen

Hankkeen johtoryhmä vastaa tavoitteiden, toimintojen ja sisältöjen ohjauksesta. Hankkeen johtoryhmän muodostavat kehitysjohtaja Kaisa Kostamo-Pääkkö (Poske), kehittämispäällikkö Asta Niskala (Poske), erityissuunnittelija Marja-Liisa Ruokolainen (Kainuu), kehitys-

johtaja Marita Pikkarainen (Kainuu), sosiaalijohtaja Hilkka Karttunen (Oulunkaari), tulosityksikön johtaja Annikki Paloniemi (Kuusamo) sekä hankkeen projektipäälliköt ja projektivastaavat. Ohjausryhmä kokoontuu 2–3 kertaa ja johtoryhmä kahden kuukauden välein.

Hankkeessa pyritään hyvien käytäntöjen vaihtoon ja hyödyntämiseen, vaikka hankeaika onkin tämäntyyppisen työskentelyn kannalta katsottuna lyhyt. Kuntien kehittäjätyöntekijät verkostoituvat toistensa kanssa. Yhteistyömuotoja luodaan mm. seminaareissa, yhteisissä koulutustilaisuuksissa sekä videovälitteisissä palavereissa. Yhteisiä palaveriteita voidaan toteuttaa mm. eri kuntien kehittäjätiimien välillä. Kehittäjätyöntekijöiden vertaisarvontien avulla toteutetaan myös tiedon vaihtoa ja hyvien käytäntöjen jakamista.

3 KÄYNNISTYMINEN

Hanketta koskevat neuvottelut kuntien ja kuntayhtymien kanssa käytiin keväällä 2013. Käytyjen keskustelujen perusteella nousi esille kehittämistarpeita koskien tulevaa vanhuspalvelulakia ja hankkeen rahoitusneuvottelut käynnistettiin. Ikäihminen toimijana – vanhuspalvelulain toimeenpanoa -hanke aloitti toimintansa virallisesti 1.7.2013 ja projektipäällikön valinta tapahtui elokuussa 2013 ja töiden käynnistyminen 2.9.2013. Lapissa työskentelevä projektipäällikkö koordinoi Lapin kehittäjäverkoston toimintaa sekä vastaa koko hankkeen koordinoinnista.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Oulunkaari ja Kuusamon kaupunki rekrytoivat omat projektihenkilöt sekä muut hankkeessa toimivat henkilöt. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä työskentelee projektipäällikön lisäksi kaksi projektityöntekijää, Kuusamon kaupungissa sekä Oulunkaaren kuntayhtymässä molemmissa yksi projektityöntekijä. Hankkeeseen valitut työntekijät vastaavat oman alueensa kehittämistöiden koordinoinnista sekä raportoinnista.

Lapin kuntien kehittäjätyöntekijöiden valinnat on toteutettu pääasiallisesti syyskuun ja lokakuun 2013 aikana. Länsi-Pohjan alueella työskentelee kaksi ja Rovaniemellä yksi koko-aikainen työntekijä ja muissa kunnissa työskentelyjaksot toteutetaan 50 % työpanoksella ajanjaksolla 1.10.2013–30.5.2014. Pilottien kehittäjätyöntekijät ovat pääosin kuntien omia

työntekijöitä. Hankkeessa on mukana osa-aikainen (50 %) toimistotyöntekijä ja kehittäjägeriatri (40 %).

Kehittäjätyöntekijöiden toimintaa tukevat kuntiin perustettavat kehittäjätiimit, jotka toimivat aktiivisesti koko kehittämisprosessin ajan. Kehittäjätiimien perustamisesta ja kehittäjäasiakkaiden rekrytoinnista vastaavat kuntien vanhustyön vastaavat, esimiehet ja kehittäjätyöntekijät. Kaikkiin pilotteihin liittyy kehittäjäasiakkaiden rekrytointi työmuodon tai palveluprosessien uudistamiseen. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (2013:11) korostaa iäkkäiden osallisuuden turvaamista niin että iäkkäiden ihmisten ääni kuuluu kaikessa sellaisessa päätöksenteossa, joka heitä koskee. Osallisuus on monitasoista. Ikääntyneen väestön osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta olla vaikuttamassa yhteisön jäsenenä ja kansalaisena yhteisön toimintaan ja palvelujen kehittämiseen.

Projektipäällikkö koordinoi toimintaa kokoamalla toimijat verkosto-oppimistapaamisiin ja videovälitteisiin tiedonjaon palavereihin. Näiden palavereiden yhteydessä selvitetään mm. alueellisten kehittämistöiden toteuttamisen mahdollisuuksia. Toiminnan tarkoituksena on edistää kehittämistöiden etenemistä kunnissa sekä ohjata ja tukea kehittäjätyöntekijöiden työskentelyä. Samalla jaetaan hyviä käytäntöjä sekä kokemuksia kuntien ja kuntayhtymien välillä.

Hankkeessa noudatetaan kustannusten ja avustusten kirjaamisesta annettuja ohjeita (Kaste-ohjelman mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden 2013–2015 valtionavustusten käytön ohjaus). Hanketta koskevat sopimukset laaditaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (Poske) toimesta syyskuussa 2013 ja toimitetaan kuntiin lokakuun 2013 alussa. Myös hanketta koskeva kustannusarvio ja rahoitussuunnitelman laadinta sekä sen tarkennus toteutetaan Posken toimesta. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, Oulunkaari ja Kuusamon kaupunki seuraavat hankkeen menoja ja tuloja kirjanpidossaan muusta kirjanpidosta selvästi erottuvalla kustannuspaikalla.

Kunnat ja kuntayhtymät sekä niissä toimivat projektityöntekijät laativat omaa aluettaan koskevan pilotointisuunnitelman yhdessä esimiehensä/vanhustyön vastaavan kanssa (Liite 4). Tarvittaessa pilotteja tarkennetaan hankesuunnitelmatyön edetessä, esimerkiksi saamenkieleen ja -kulttuuriin liittyvät tarpeet saamelaisalueen kunnissa ja vahvan yhteistöiminnan rakentamiseksi järjestöjen kanssa. Projektipäällikön tekemien kuntakierrosten yh-

teydessä pilotointeja tarkennetaan. Kuntakierroksia koskeva lomake löytyy liitteestä 6. Hankkeen aloitustoimia on kuvattu liitteessä 2.

Hanketyötä tehdään koko alueella, seudullisesti ja kuntapiloteissa. Kuntien ja kuntayhtymien tiimit toteuttavat tavoitteiden mukaisia kehittämistehtäviään omia tarpeitaan vastaavilla sisältöalueilla, oman kehittäjätyöntekijänsä koordinoimana. Keskeisenä ajatuksena hankkeen käynnistymisessä on saada kehittäjätyöntekijät, vanhuspalveluista vastaava johto, esimiehet sekä iäkkäät kuntalaiset (asiakkaat ja omaiset) mukaan hanketyöhön ja luoda sitä kautta yhteys kehittämistarpeiden ja palveluiden tuottamisen välille.

4 TOIMINTA

4.1 Lapin osahanke

Lapin osahankkeessa ovat mukana Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, Ylitornio, Rovaniemi, Ranua, Posio, Salla, Kemijärvi, Sodankylä, Inari, Utsjoki, Enontekiö, Kittilä, Muonio ja Pello. Kehittämistyön taustalla ovat erityisesti kunta- ja palvelurakenteen uudistus sekä tarpeet kuntarajat ylittävälle yhteistyölle. Lapin pitkät välimatkat asettavat omat haasteensa vanhustyölle ja sen kehittämiseksi samoin kuin pätevän hoitohenkilöstön rekrytointi sekä kuntien heikkenevät talousnäkymät.

Tutkimustulokset osoittavat vanhusten yhteisyystarpeiden tyydyttymättömyyttä ja siihen liittyvää yksinäisyyttä, mikä on todettu ikäihmisten yleiseksi ongelmaksi. Siten psykososiaalisen tuen, mielekkään yhdessä tekemisen ja kanssakäymisen kehittämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Ennaltaehkäisevän työn ja psykososiaalisen tuen tarve kasvaa, jotta ikääntyvän väestön toimintakyky saadaan pysymään hyvänä entistä pidempään. Tepposen (2009) tutkimuksessa asiakkaat, omaiset ja työntekijät arvioivat, että yhdeksästä kotihoidon auttamismuodosta oli riittämättömintä vanhusten keskusteluissa ja seurustelussa saama apu. Lapin kuntien kehittämistehtävissä on huomioitu ikäihmisten sosiaalinen kanssakäyminen ja siihen liittyvät tarpeet. Tätä tukevia toimintamuotoja ovat mm. päivätoiminnan (Inari) ja vertaisryhmätoimintojen (Kemijärvi) kehittäminen. Tärkeään rooliin nousee myös kolmannen sektorin mukaantulo ikäihmisten osallisuuden ja sosiaalisen kanssakäymisen vahvistamisessa (Enontekiö, Länsi-Pohjan kunnat, Inari).

Lapissa on kuntia joissa ei ole tällä hetkellä toimivaa vanhusneuvostoa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) tekemässä kyselyssä (5/2013) todetaan, ettei vanhusneuvostoilla ole todellisuudessa mahdollisuutta vaikuttaa kuntien ikääntymispolitiikkaan.² Lapissa usean kunnan kehittämis-tehtäväksi on nostettu ensinnäkin vanhusneuvoston perustaminen, mutta myös sen roolin vahvistaminen ja toimintaedellytysten turvaaminen. (Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, ja Ylitornio, Posio, Kolari, Muonio, Enontekiö).

Vanhuspalvelulaissa painotetaan avopalveluja sekä lisääntyviä oikeuksia henkilökohtaisen palvelusuunnitelman mukaiseen hoivaan ja kuntoutukseen (STM kirje 9.1.2013). Myös palvelujen käyttäjien erilaisuus lisääntyy sekä tarpeet ja vaatimukset kasvavat. THL:n ja Valviran kyselyn mukaan palvelutarpeen arvioinnin ja palvelujen saatavuuden seurannassa kunnissa on vielä puutteita. Vanhuspalvelulaki edellyttää, että kunnat julkaisevat eri palvelujen odotusajat vähintään puolivuositain. Tähän pääseminen edellyttää, että kunnat kehittävät tieto- ja seurantajärjestelmiään.³

Palvelutarpeen kysynnän hallintaan vastataan hankkeen osalta mm. kehittämällä palveluohjausta ja palvelutarpeen arviointia (Länsi-Pohjan kunnat, Sodankylä, Enontekiö, Rovaniemi, Ranua). Lisäksi kunnissa selvitetään ja kehitetään palveluiden myöntämisen perusteita ja kriteerejä (Pello, Kolari, Ranua), mitä on toivottu toteutettavan joidenkin kuntien osalta alueellisena kehittämistehtävänä. Hankkeen aikana huomioidaan toimintakyvyn arvioinnissa käytettävät mittarit osana palvelutarpeen arviointia.⁴ Lisäksi kehittämistyössä kiinnitetään huomiota hoito- ja palvelusuunnitelmien laatimiseen ja niiden kehittämiseen, kirjaamiseen sekä resurssien- ja toiminnan ohjaukseen (Rovaniemi). Kunnissa toivotaan hankkeen selkiyttävän vastuutyöntekijän tehtävää ja roolia.

Valtiontalouden tarkastusviraston säännöllisestä kotihoidosta tekemän selvityksen (214/2010) mukaan terveydenhuollon ammattiryhmien osuus kotihoidossa on kasvanut, toiminta on muuttunut toimenpidekeskeisemmäksi ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus on häviämässä käytännön työstä, sekä hävinnyt palvelutarpeen arvioinnista jo lähes koko-

² http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=34480

³ http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=34480

⁴ <http://www.thl.fi/toimia/tietokanta//mittariversio/87/>

naan. Myös Tepposen (2009) tutkimus vahvistaa sen, että sairaanhoidolliset tehtävät kuten lääkehoito ja hoitotoimet vievät toiseksi eniten aikaa. Tarkastusviraston mukaan kotipalveluja kehitettäessä ja suunniteltaessa on varmistettava, että kotipalveluissa on riittävästi myös sosiaalihuollollista osaamista, ja että palvelutarpeen arvioinnissa sosiaalisin tarpeisiin osataan kiinnittää tarpeeksi huomiota. Tämä edellyttää palveluohjauksen kehittämistä niin, että asiakkaiden tarpeita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja palveluiden toteuttamiseen osoitetaan riittävät resurssit.

Ikälaki velvoittaa kuntia laatimaan suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelman laadinta toteutetaan hankkeen aikana useassa Lapin kunnassa (Kittilä, Sodankylä, Posio, Kolari, Muonio, Utsjoki, Inari ja Ranua). Lisäksi Lapin kuntia kiinnostaa toteuttaa joko omana (Pello) tai alueellisena (Posio) kehittämistyönä omavalvontasuunnitelmien laadinta, periaatteet odotusaikojen julkaisusta (Posio) ja palautteiden kerääminen palveluiden riittävyyden ja laadun arvioimiseksi (Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, Ylitornio, Kolari, Sodankylä). Palautteiden keräämiseen asiakkailta, omaisilta ja hoitohenkilökunnalta voidaan käyttää mm. TAK -arviointijärjestelmää, jota joissakin kunnissa on mietitty hankittavaksi (Kittilä, Kemijärvi). Muutamissa kunnissa järjestelmä on jo käytössä (Sodankylä, Ranua).

Lapin alueella keskitytään seuraaviin kehittämistavoitteisiin: kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa, ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen sekä strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu.

Lapin kuntien kehittämistehtävät:

1) Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen

- Hyvinvointia edistävän kotihoitomallin kehittäminen: Sodankylä
- Vertaistukitoiminnan kehittäminen: Kemijärvi
- Moniammatillisen päiväpalvelutoiminnan kehittäminen: Inari
- Yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden kesken (eri toimialat ja kolmas sektori): Länsi-Pohjan kunnat, Kemijärvi, Enontekiö, Inari
- Vanhusneuvoston perustaminen ja sen toimintaedellytysten vahvistaminen: Länsi-Pohjan kunnat (Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, ja Ylitornio), Posio, Kolari, Muonio, Enontekiö. Alueellinen kehittämistehtävä.

- Seniorineuvolatoiminnan kehittäminen: Inari
- Ikäihmisten hyvinvointihaastattelujen kehittäminen 75 vuotta täyttäneille: Inari

2) Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa

- Palveluohjauksen ja palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen: Länsi-Pohjan kunnat, Sodankylä, Enontekiö, Rovaniemi, Ranua
- Toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto / kotihoidon asiakkaille annettavan ajan lisääminen: Rovaniemi
- Vastuutyöntekijän tehtävän selventäminen: Kolari, Kemijärvi
- Kotihoidon kriteereiden ja palvelujen myöntämisen perusteiden selvittäminen/kehittäminen: Länsi-Pohjan kunnat, Pello, Kolari, Ranua. Mahdollinen alueellinen kehittämistehtävä
- Kotipalvelun ja kotisairaanhoidon yhdistäminen, kotihoidon toimintojen ja nykyresurssien tehostaminen: Pello

3) Strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu

- Suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä Ikäntymispoliittisen strategian päivittäminen: Kittilä, Sodankylä, Posio, Kolari, Muonio, Utsjoki, Rovaniemi, Inari ja Ranua
- Palautteiden kerääminen palveluiden riittävyyden ja laadun arvioimiseksi: Länsi-Pohjan kunnat (Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, ja Ylitornio), Kolari, Sodankylä
- Omavalvontasuunnitelma: Posio, Kittilä, Kolari
- Periaatteet odotusaikojen julkaisusta: Posio

4.2 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän osahanke

Kainuun kuntayhtymä muodostuu kahdeksasta kunnasta, jotka ovat Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi. Kainuun alueella hanketyön painopiste kohdistuu kotihoidon kehittämiseen. Kun ikääntyvä väestö lisääntyy, palvelujen tarve todennäköisesti kasvaa. Taloudelliset tekijät ja työvoimapula rajoittavat kotihoidon resurssien lisäämistä, joten kysynnän kasvuun on vastattava tehostamalla nykyresurssien käyttöä ja lisäämällä siten kotihoitojärjestelmän tuottavuutta.

Suomen erityisenä haasteena on väestön nopea ikääntyminen. Väestön ikärakenteen muuttuessa vanhuksia on nykyistä enemmän, muistisairaudet ja muut pitkäaikaissairaudet yleistyvät ja monisairaiden lukumäärä kasvaa. Palveluiden tuottavuuden ja vaikuttavuuden

tulee parantua tai sosiaali- ja terveystenonjen ja henkilöstön lisäterve ei pysy hallinnassa (STM, KASTE 2012–2015). Ikäihminen toimijana -hankkeen päämääränä on Kainuun kuntayhtymän alueella turvata kotihoidon toiminta nykyisillä resursseilla myös tulevaisuudessa avaamalla kotihoidon palveluprosesseja ja tehostamalla palvelujen tuottavuutta. Ikääntyvän väestön määrä kasvaa myös Kainuussa vuoteen 2030. Palvelujen tuottavuutta joudutaan myös Kainuussa lisäämään.

Kainuu on ollut mukana myös valtakunnallisessa vanhusten perhehoidon kehittämisen hankkeessa. Kainuussa on aikaisemmin tehty kotihoidon työajan seuranta mm. STM:n rahoittamassa SORAKE -hankkeessa, jossa kehitettiin sosiaalialan tehtävärakenteita. Hankkeen aikana seurattiin työajan seurannalla kotihoidon henkilöstön työajan kohdentumista. Kainuu on osallistunut Tampereen Ikälain pilotointihankkeeseen 2012–2013. Hankkeessa on tuotettu arvioituja toimintamalleja asiakkaan palvelutarpeen arviointiin, kunnan vastuutyöntekijän rooliin, osallisuuden vahvistamiseen palveluprosessissa ja vanhusneuvoston toimintaan. Kainuussa pilotoinnissa on mallinnettu asiakkaan osallisuutta itseään koskevissa palveluissa esimerkiksi kotihoidossa ja hoivakodissa.

Tutkimustietojen mukaan palvelujärjestelmän tuottavuus on kotihoidossa usein alhainen eikä nykykapasiteettia osata hyödyntää täysimääräisesti. TOC-teorian eli ”kapeikkoteoria” (engl. TOC, Theory of Constraints) mukaan yksi keskeinen tarkasteltava kohde on asiakkaiden palvelutarpeiden aikakriittisyys. Jos sitä ei ole riittävästi hyödynnetty työn ruuhka- huippujen tasaamisessa, on kotihoidossa aamulla ruuhka- huippu ja iltapäivällä työntekijä- kapasiteettia on kysyntään nähden liikaa. Tällaiset kotihoidolle ominaiset toimintatavat ja itsestäänselvyyksinä pidetyt käytännöt heikentävät tuottavuutta samalla kun ne aiheuttavat työntekijöissä kiireen tunnetta. Työntekijän palvelutilanteessa kokema kiire heikentää asiakkaan kohtaamisen ja sitä kautta koko palvelun laatua sekä työntekijöiden työhyvinvointia. (Groop 2012.)

Kainuun kuntayhtymän kehittämistyön tavoitteena on lisätä kotihoitotyön välitöntä työaikaa tehostamalla mm. työajan jakautumista, logistiikkaa ja tiimien sijoittelua. Lisäksi selvitel- lään ja arvioidaan turvapuheluihin ja asiakaspuheluihin vastaaminen työpäivän aikana, työturvallisuustilanteita (uhkaavat asiakkaat) ja suunnitelmallisen ryhmätyönohjauksen tarve. Myöhemmin tarkentuu vielä työhyvinvointiin liittyen työterveyshuollon osallisuus työhy- vinnön parantamiseen. Kehittämistyö toteutetaan kuntayhtymän kotihoidon vastuualu-

eella ja siihen osallistuu kotihoidon henkilöstö, yhteensä n. 350 työntekijää. Kehittämistyön jälkeen Kainuun vanhuspalvelujen palvelurakenne on sekä 1.7.2013 voimaan tulleen vanhuspalvelulain että Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi asiakirjan mukainen.

Kainuun kuntayhtymän alueella keskitytään seuraavaan tavoitteeseen: kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa.

Kainuun kuntayhtymän kehittämistehtävät:

1) Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa

- Kotihoidon tuottavuuden lisääminen ja toimintatapojen uudistaminen (14 §)
- Työhyvinvoinnin (20 §) ja kotihoidon palvelulaadun parantaminen

4.3 Oulunkaaren kuntayhtymän osahanke

Oulunkaaren kuntayhtymä muodostuu viidestä kunnasta, jotka ovat Pudasjärvi, Simo, Ii, Vaala ja Utajärvi. Ikäihminen toimijana -hanke Oulunkaaren kuntayhtymässä on käynnistynyt aktiivisesti syyskuussa 2013. Toiminnan suunnittelussa on haluttu keskittyä konkreettisiin ja oleellisiin kehittämistarpeisiin, joita voidaan lyhyen aikavälin aikana lähteä kokeilemaan ilman suurempia rakenteellisia muutoksia olemassa olevin välinein ja henkilöstöresurssein.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista velvoittaa kuntia laatimaan suunnitelma (5 §) ikääntyneen väestön tukemiseksi yhteistyössä kunnan eri toimialojen kanssa. Kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntouttamista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on laadittava osana kunnan strategista suunnittelua ja sen hyväksyy kunnanvaltuusto. Suunnitelma tarkistetaan valtuustokausittain. Oulunkaaren kuntayhtymän suunnitelma ikääntyneen toimintakyvyn tukemiseksi tar-

koittaa sosiaali- ja terveystalveluiden suunnitelmaa, joka on osana kuntayhtymän jäsenkuntien omaa suunnitelmaa.

Tuoreen ikälain mukaan kunta vastaa siitä että, iäkkään henkilön sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden hänen hyvinvointiaan, terveyttään ja toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumistaan tukevien palvelujen tarve selvitetään kokonaisvaltaisesti (15 §). Oulunkaaren kuntayhtymässä tullaan selvittämään miten palveluohjaus saadaan ikäihmisten palveluissa toimimaan mahdollisimman hyvinvointia tukevasti, asiakasystävällisesti sekä kustannustehokkaasti.

Palveluohjauksesta tehdään nykytila-analyysi kuntakohtaisesti Oulunkaaren alueella. Hyvät ja toimivat käytännöt pyritään saamaan yhdenmukaiseksi toimintamalliksi yhteistyössä vanhuspalveluiden esimiesten sekä henkilöstön kanssa. Palveluohjauksen tavoitteena on myös osaltansa vastata hyvinvointia tukevaan vanhustyöhön (yhdenmukaistetaan Oulunkaaren päivätoimintakulttuuria) ja tukea ikäihmisten terveydellistä, sosiaalista ja kulttuurista toimintakykyä yhteistyössä vanhusneuvostojen, oppilaitosten, vanhustyön palveluntuottajien sekä järjestöjen kanssa. Palveluohjausmallin ajatuksena on myös löytää vastaus ikälain 17 §:n toteuttamiseen, jossa määritetään kunnan velvollisuus nimetä iäkkäälle henkilölle vastuutyöntekijä, jos hän tarvitsee apua palvelujen toteuttamiseen ja yhteensovittamiseen liittyvissä asioissa.

Oulunkaaren kuntayhtymä on osatoteuttajana Hyve-johtamisen kartta -hankkeessa (2012–2014). Hankkeen tavoitteena on kehittää asiakaslähtöisten palveluprosessien johtamismallia alueellisesti ja luoda uudenlaista vuorovaikutuksellisen johtamisen mallia. Hankkeen tuloksena Oulunkaaren vanhuspalveluiden ja erityisesti kotihoidon prosessit saadaan kuvattua, jolloin mallinnuksen pohjalta voidaan arvioida ja kehittää moniammatillisten palveluketjujen sujuvuutta, asiakaslähtöisyyttä, kustannustehokkuutta sekä herkkyyttä vastata toimintaympäristön tulevaisuuden haasteisiin. Lisäksi hankkeen tuloksena vanhuspalveluiden ja erityisesti ikäihmisten kotihoidon johtamis- ja esimiesosaaminen kehittyy. Ikäihminen toimijana -hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä Oulunkaaren kuntayhtymän osalta Hyve-hankkeen kanssa, sekä ollaan myös osallisena Oulunkaaren kuntayhtymän vanhuspalvelusuunnitelman laatimisessa.

Oulunkaaren kuntayhtymän alueella keskitytään seuraaviin kehittämistavoitteisiin: ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen, kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa sekä strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu.

Oulunkaaren kuntayhtymän kehittämistehtävät:

1) Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen

- Päivätoiminnan kehittäminen
- Ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittäminen (teknologia)

2) Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa

- Palveluohjauksen kehittäminen/toimintamalli ja sen jalkautus
- Hoito- ja palvelusuunnitelmien käyttöönoton vahvistaminen

3) Strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu

- Suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi

4.4 Kuusamon kaupungin osahanke

Kuusamossa yli 75-vuotiaiden määrä on tällä hetkellä noin 1600 ja vuonna 2020 ennustetaan yli 75 -vuotiaita olevan jo n. 2000. Kuusamon kaupungin vanhustyössä tavoite on, että kaikki ikäihmiset asuvat kotona ja koteja ovat myös hoivakodit ja että kotona eletään ”kokonaista” elämää, mielekästä ja merkityksellistä, hyvää ja elämänmakuista elämää. Tällä hetkellä kuusamolaisista yli 75 -vuotiaista kotona asuu 91 %.

Erityisesti kehittämisen keskiössä on ennalta ehkäisevä työ, mutta myös kotihoito ja kuntoutus. Kotihoidossa haetaan teknologiasta apua sekä työn sisältöjen kehittämiseen että työajan tehokkaamman käytön mahdollistamiseen. Samaan aikaan selvitetään, miten kuntoutusta ja sairaanhoitoa voitaisiin viedä paremmin kotiin, jotta kotiutuminen sairaalasta olisi mahdollisimman nopeaa tai joissain tapauksissa voitaisiin välttää kokonaan sairaalaan meno. Muistiasiakkaan palveluprosessi päivitettiin vuoden 2012 aikana ja perustettiin muistikoordinaattorin virka. Myös muistiasiakkaiden kohdalla tavoite on jatkaa kotona asumisen aikaa. Suurin osa tehostettuun palveluasumiseen tulevista asiakkaista on juuri muistiasiakkaita.

Ennalta ehkäisevään, hyvinvointia ja terveyttä edistävään työhön on panostettu vahvasti myös omaa toimintaa kehittämällä ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken käynnistämällä. Terveystapaamista voivat pyytää kaikki ikäihmiset, mutta erityisesti kutsutaan vuosittain kaikki 75 vuotta täyttävät, jotka eivät ole säännöllisen palvelun piirissä. He voivat osallistua myös ilmaiseen liikuntaneuvontaan. Hyvinvointia edistävät kotikäynnit tehdään kaikille kotona asuville, 80 vuotta täyttävälle henkilölle.

Yhteistyössä liikuntatoimen kanssa on pyritty tavoittamaan mahdollisimman moni vanhuuseläkkeellä oleva kuusamolainen ja innostamaan heitä liikkumisen pariin. Voimaa vanhuuteen – hanke on antanut toimintaan ohjeistusta ja tukea. Ongelmana on usein se, että emme välttämättä tavoita juuri niitä henkilöitä, jotka kuuluvat riskiryhmään ja jotka erityisesti hyötyisivät ennalta ehkäisevästä toiminnasta.

Tässä hankkeessa on tarkoitus kehittää ennalta ehkäisevää, monien toimijoiden verkostoissa tapahtuvaa työtä, jolla tuetaan ikäihmisten omia pyrkimyksiä kohti parempaa hyvinvointia ja terveyttä. Kun ikäihmisten toimintakyky paranee ja säilyy pitempään, omatoimisen asumisen aika omassa kodissa myös jatkuu. Aktiivinen ja osallistuva ikäihminen on myös oman yhteisönsä voimavara. Hän voi tukea muiden ikätoveriensä kuntoutumista esimerkiksi vertaisohjaajana tai tukihenkilönä. Toinen iso haaste on sisällön kehittäminen vanhuspalveluissa. Perinteisen hoivan ja kuntoutuksen rinnalle on vahvasti tulossa sekä liikunta- että kulttuuritoimen osaajat. Heillä on paljon sellaista annettavaa, jota hoivan kentällä nyt kipeästi tarvitaan. Vanhuslakiin kirjatusta tavoitteista tämä hanke vastaa omalta osaltaan esimerkiksi yhteistyön kehittämisen, hyvinvointia ja terveyttä edistävien palvelujen kehittämisen ja pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon sisällön kehittämisen haasteeseen. Etsivä vanhustyö vastaa omalta osaltaan palvelutarpeiden selvittämistä koskevaan haasteeseen.

Kuusamon kaupungin kehittämistehtävät:

1) Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen

- Toimintamalli etsivälle vanhustyölle. Tavoite on löytää keinoja, joilla tavoitetaan kaikki yli 75 -vuotiaat ennalta ehkäisevän toiminnan piiriin.

- Toimintamalli monialaiselle vanhustyölle. Tavoite on löytää yhteisiä käytäntöjä sille, miten esim. liikuntatoimi, kulttuuritoimi, järjestöt ym. tukevat ikäihmisten selviytymistä arjessa
- Löytää kuntoavustajia ikäihmisten tueksi. Tavoite on suunnitella ja toteuttaa valmennusohjelma ja koordinointi toimintaa tukemaan.

4.5 Oppilaitosten rooli

Opiskelijat ja opettajat osallistuvat kehittämistehtäviin, mahdolliseen tiedonkeruuseen sekä käytännönopetukseen. Opinnäytetöitä pyritään suuntaamaan käytännön pilotteihin.

4.6 Perusterveydenhuollon rooli

Selvitetään perusterveydenhuollon roolia ja yhteistyömahdollisuuksia hankkeessa. Tarkentuu myöhemmin.

5 VIESTINTÄ

Ikäihminen toimijana – vanhuspalvelulain toimeenpanoa Pohjois-Suomessa hankkeelle avataan Sosiaalikallega-sivustolle omat sivut⁵, joiden kautta tiedotusta hankkeen etenemisestä voidaan toteuttaa laajalle alueelle. Muita hankkeen ulkoisen viestinnän muotoja toteutetaan verkostoitumisen ja suhteiden säännöllisen ylläpidon keinoin kuntien ja kuntayhtymien välillä. Tiedottamisen kanavina käytetään mm. paikallislehtiä, kuntien omia internet-sivuja, järjestöjen ja yhdistysten kokouksia jne. Kuntien sisällä tiedottamisesta vastaavat kehittäjätyöntekijät ja -tiimit. Projektipäällikkö esittelee hanketta ohjaus- ja johtoryhmälle sekä muille yhteistyötahoille sekä vastaa koko hanketta koskevasta tiedottamisesta.

Viestinnän tarkoituksena on lisätä hankkeen tunnettavuutta sekä eri sidosryhmien tietoisuutta mm. kehittämistöiden tuloksista. Viestintä on suunnitelmallista, jatkuvaa ja monitasoista vuorovaikutusta, tiedon jakamista ja vastaanottamista eri sidosryhmien kesken (Kuvio 4). Alueiden välillä tapahtuvasta viestinnästä ja koko hankkeen viestinnästä (ulkoisen ja sisäisen) sekä hankkeen toimintasuunnitelman laadinnasta vastaa projektipäällikkö.

⁵ www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/ikaihminen_toimijana

Sekä ulkoista että sisäistä viestintäsuunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti (Liitteet 7 ja 8).

Kuvio 3 Viestinnän sidosryhmät

6 RISKIEN HALLINTA

Hankkeen riskejä on arvioitu koordinaation näkökulmasta alla olevassa taulukossa. Taulukossa riskien toteutumisen todennäköisyys arvioidaan asteikolla 1–5, jossa 1 kuvaa pientä ja 5 erittäin suurta todennäköisyyttä. Riskit käydään läpi kehittämiskumppaneiden kanssa eri työkokouksissa.

Taulukko 2 Hankkeen riskit

RISKI	TODENNÄKÖISYYS	VARAUTUMINEN
Hankealueen kuntatoimijat eivät sitoudu hankkeeseen	5	Kuntien päätös osallistumisesta, kumppanuus ja paikallinen omistajuus sekä säännöllinen palaute
Läpiviemiseen tarvittavat tiedot ja taidot puuttuvat	4	Riittävä kehittämisosaamisen tuki ja vertaistukiverkosto
Hankkeen lyhyt toteuttamisaika	3	Ennakos. ja säännöllinen arviointi
Toimintamallit eivät juurru	4	Osallistaminen ja paikallinen omistajuus
Alueelliset kehittämistehtävät eivät toteudu	3	Osallistaminen, kehittämistyön ohjaus, säännölliset tapaamiset
Hanke laajenee hallitsemattomasti	2	Selkeä hankesuunnitelma ja sitä tukevat pilottikohtaiset suunnitelmat ja ohjausryhmän työskentely
Asiakkaat eivät lähde mukaan kehittämistyöhön	1	Hyötyä ja osallisuutta tuottava työskentely ja uudistuvat palvelumallit

7 HANKKEEN ARVIOINTI

Kehittämisen itsearviointia vastaavat kuntien ja kuntayhtymien vanhustyön vastaajat, kehittäjätyöntekijät sekä -tiimit. Kehittäjätyöntekijät laativat ja hankkeen edetessä täydentävät yhdessä esimiehensä/vanhustyön vastaavan kanssa pilotoinnin toteutusta ja arviointia koskevaa lomaketta (Liite 5). Lomake siirretään sosiaalikallegan sivulle väliarviointin ja loppuarviointin jälkeen. Kuntakohtaisten tavoitteiden täsmentämistä jatketaan tarvittaessa mm. projektipäällikön tekemien kuntakierrosten yhteydessä sekä yhteisissä videoneuvottelupalavereissa talven 2013–2014 aikana. Uudenlaiset toimintamuodot vaikiinnutetaan käyttöön kevään ja kesän 2014 aikana ja kuntalaisia tiedotetaan asiasta.

Lapin kuntien osalta (työskentelyjakso päättyy toukokuussa 2014) kehittäjätyöntekijät esittelevät kuntiensa kehittämistehtävät toukokuun 2014 seminaaripäivillä. Projektipäällikkö vieraillee toistamiseen kunnissa ja kuntayhtymissä kesällä 2014, jolloin vielä tarkastellaan kehittämistehtävien toteutumista sekä jatkotoimenpiteitä. Kunnat ja kuntayhtymät joiden työskentelyjakso jatkuu lokakuulle 2014 saakka esittelevät tulokset omassa esittelyfoorumissa, joka tarkentuu myöhemmin.

Ikäihminen toimijana -hankkeen arvioinnissa hyödynnetään mm. kuntien vanhusneuvostojen arviointia kehittämistehtävän eri prosessien vaiheissa: lähtötilanne ja alkukartoitus (syksy 2013), kehittämisprosessin keskivaihe (talvi 2014) sekä loppuvaiheen (kevät, kesä, syksy 2014) arviointi jolloin kehittämistöiden tulokset ovat nähtävillä.

Kuntien kehittäjäyöntekijät koordinoivat vanhusneuvostojen arviointiprosessia, jolloin he saavat samalla arvokasta tietoa, ohjausta ja tukea kehittämistyötään varten. Ikäihmisten laatusuosituksen (2013:11) mukaan vanhusneuvoston jäsenet tuntevat iäkkäiden ihmisten tarpeet. Vanhusneuvostojen keskeisin tehtävä on yhtäältä tuoda ikääntyneen väestön ääni (tarpeet, odotukset, kokemukset) suunnitteluun, päätöksentekoon ja arviointiin ja toisaalta tiedottaa ikääntyneelle väestölle vireillä olevista asioista (5 § ja 6 §).

Hankkeen tulosten arvioinnissa hyödynnetään myös vertaisarviointia. Kehittäjäyöntekijät tutustuvat ja arvioivat valitsemansa yhden kunnan kehittämistehtävän prosessin etenemistä ja toteutumista. Valintaa ohjaavana tekijänä voi olla tiedon hankinta sellaisesta kehittämistehtävästä, jota omassa kunnassa tullaan myöhemmin kehittämään. Arviointiprosesseja työstetään säännöllisesti kokoontuvissa videovälitteisissä palavereissa sekä seminaari-päivillä ja voidaan liittää osaksi kunnan kehittämistehtävän raporttia.

8 KOULUTUSSUUNNITELMA

Vanhuspalvelulaki edellyttää, että kunnan käytettävissä tulee olla erityisosaamista (10 §) ainakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, gerontologisen hoito- ja sosiaalityön, geriatrian, lääkehoidon, ravitsemuksen, monialaisen kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alalla. Sirkka Liisa Kivelän (2006) selvityksen mukaan keskeistä on saumaton moniammatillinen yhteistyö vanhusten hoidon ja vanhustyön toteuttamisessa.

Kunnista ja kuntayhtymistä kartoitetaan paikallisia ja alueellisia koulutustarpeita ja laaditaan koulutussuunnitelma. Hankkeeseen palkattavan geriatriin palveluja kohdennetaan henkilöstön osaamisen varmistamiseen. Alustava koulutussuunnittelu on työn alla.

Lähteet

Groop, J. 2012. Theory of Constraints in Field Service: Factors Limiting Productivity in Home Care Operations

http://lib.tkk.fi/Diss/2012/isbn_9789526045948/isbn9789526045948.pdf

Kivelä, S-L. 2006. Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:30. Helsinki

Koivula, R. 2013. Muistisairaana ihmisen omaisena terveyskeskuksen pitkäaikaisosastolla: Tutkimus toimijuudesta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tutkimus 108.

Kotiin annettavat palvelut ja hoito, valtakunnallinen valvontaohjelma 7:2012. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Leinonen, A. 2006. Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista, Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 295, Jyväskylä

Sosiaali- ja terveysministeriö, Neuvonta- ja palveluverkosto ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä. Ikäneuvo – työryhmän muistio. STM julkaisuja 2009:24

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Kuntaliitto 2013. ”Vanhuspalvelulaki”. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Muistio lain toimeenpanon ja tulkinnan tueksi

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012 -2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Helsinki.

Sosiaalitaidon työpapereita 2007. Kehittämisprosessi näkyväksi. Näkökulmia ja ohjeita itsearviointiin

Tepponen, M. 2009. Kotihoidon integrointi ja laatu. Integration and Quality of Home care. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja.

Terveyden – ja hyvinvoinnin laitos 2009- 2011. Toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallinen asiantuntijaverkosto

<http://www.thl.fi/toimia/tietokanta//mittariversio/87/>

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV), Säännöllinen kotihoito, Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 2010:214

Vanhuspalvelulain toimeenpanon seuranta. Kunnille, kuntayhtymille ja yhteistoiminta-alueille suunnatun kyselyn 5/2013 tulokset. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=34480

Liitteet

Liite 1 Ikäihminen toimijana -hankkeen budjetti

Ikäihminen toimijana -hanke	2013	2014	YHTEENSÄ
	1.7.–31.12.2013	1.1.–31.10.2014	
Henkilöstömenot, joista	153 658	347 424	501 082
Projektiin palkattava henkilöstö	69 420	187 050	256 470
Projektipääällikkö (4 180€) 1.9 alk	16 720	41 800	58 520
Kehittäjätyöntekijä 3 (2800€) 1.9.13–31.10.14	33 600	84 000	117 600
1/2 toimistotyöntekijä (1125€/kk) 1.9.2013	4 500	11 250	15 750
1/3 suunnittelija (1000€/kk) 1.11.2013–31.8.2014	2 000	8 000	10 000
Geriatrit (50 % 8400€/kk) 1.10 alk	12 600	42 000	54 600
Palvelujen ostot kunnilta kehittäjätyöntekijä työskentely-jaksot 12/50 % (2800€+sivukut 28 %) 1.10.13–31.5.14	64 800	108 000	172 800
Sosiaalivakuutusmaksut	15 272	41 151	56 423
Lomarahat	4 165	11 223	15 388
Palvelujen ostot yhteensä, josta	138 027	339 169	477 197
Ostopalvelu Kainuu	69 498	173 746	243 244
Ostopalvelu Kuusamo	25 164	62 909	88 073
Ostopalvelu Oulunkaari	25 164	62 909	88 073
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	5 000	10 000	15 000
Painatukset ja ilmoitukset	5 000	5 000	10 000
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	3 000	9 000	12 000
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	3 535	10 606	14 141
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	667	2 000	2 667
Muut palvelujen ostot	1 000	3 000	4 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	4 374	8 748	13 122
Vuokrat	1 600	4 000	5 600
Investointimenot yhteensä, josta			
Aineettomat hyödykkeet			
Koneet ja kalusto			
Muut investointimenot			
Muut menot	1 000	2 000	3 000
Lappi osuus	178 833	401 778	580 611
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	298 659	701 341	1 000 000
- Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset			0
- Tulorahoitus			0
- Muu kuin julkinen rahoitus			0
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	298 659	701 341	1 000 000
Kainuun oma rahoitusosuus	17 375	43 436	60 811
Kuusamon omarahoitusosuus	6 291	15 727	22 018
Oulunkaaren omarahoitusosuus	6 291	15 727	22 018
Lapin oma rahoitusosuus	44 708	100 444	145 153
Kuntaosuudet yhteensä	74 665	175 335	250 000
Muu julkinen rahoitus			
Haettava valtionavustus	223 994	526 006	750 000

Liite 2 Aloitusuimet

HANKKEEN ALOITUSVAIHE			
TEHTÄVÄ	TAVOITE	TOTEUTUSVASTUU	AIKATAULU
Valmisteluneuvottelut	Suunnittelu: vi- deoneuvottelut ja yhteis- työkokoukset Lappi, Kainuu, Kuusamo ja Oulunkaari	Kehittämispäällikkö, kunnat / kuntayhtymät	Kevät 2013
Aloitustoimet rahoittajan suuntaan	Hankehakemus toimitte- taan STM:lle	Kehitysjohtaja ja Kehittämispäällikkö	Kevät 2013
Hankkeen virallinen käynnistyminen	Hanke saa rahoituksen ja käynnistyy		1.7.2013 – 31.10.2014
Henkilöstön rekrytoin- ti	Lapin projektipäällikkö valitaan (Poske) Kainuun, Oulunkaaren, Kuusamon projektipä. valinta ja töiden käynnis- tyminen Projektipäälliköiden pereh- tyminen ja töiden aloitus käynnistyy Kuntien kehittäjät. valinta ja töiden aloitus käynnistyy	Poske:n Kehitysjohtaja ja kehittämispäällikkö, Kainuu, Oulunkaari, Kuusamo Kehittämisp. sihteeri, ATK-suunnit. projekti- päällikkö itse Kehitysjohtaja, kehittämis- johtaja, projektipäällikkö, kunnat / kuntayhtymät	Valinta elokuu 2013 Valinta elokuu - lokakuu 2013 Töiden aloitus syyskuu - okakuu 2013 Valinta syyskuu – loka- kuu 2013 Töiden aloitus 1.10.2013
Yhteistiedot	Yhteystiedot henkilöstöstä toimijoiden tiedossa	Kehittämispäällikkö, kuntayhtymät	Syyskuu – lokakuu 2013
Kunnissa tukitiimien perustaminen sekä kehittäjäasiakkaiden rekrytointi	Kehittäjätyöntekijät sekä - tiimit valittu Kehittäjätiimin jäsenet ja kehittäjäasiakkaat valitaan	Kunnat / kuntayhtymät Kehittäjätyöntekijät	Syyskuu – lokakuu 2013
Työtilat ja – välineet	Työsopimukset ja välineet sekä työtilat on hankittu	Kehitysjohtaja ja kehittämis- johtaja, ATK-suunnit. Kunnat / kuntayhtymät kehittäjät. osalta	Syyskuu - lokakuu 2013
Valtionavustusten myöntämisperusteisiin	STM:n ohjeisiin perehdytty ja hallinnollinen toteutus	Kehitysjohtaja, kehittä- misjohtaja, projektipäällikkö	Hankkeen käynnistyessä

tutustuminen	etenee ohjeiden mukaisesti		
Aloitusilmoitus	Aloitusilm. on toimitettu Lounais-Suomen aluehallintovirastolle	Kehitysjohtaja	Hankkeen käynnistyessä
Sopimukset ja hankkeen rahoitus	Sopimuk. kuntien kanssa on laadittu ja hankkeen kustannusa. ja rahoitus. on tarkennettu	Kehittämispäällikkö, sihteeri, projektipäällikkö	Syyskuu/lokakuu 2013
Kuntakohtaisten Kehittämistavoitteiden täsmentäminen	Kunnissa sovitaan hankkeen tavoitteista	Kunnat ja kuntayhtymät kehittäjäyöntekijät ja -tiimit	Syyskuu 2013
Kehittämistehtävistä päättäminen	Kunnissa laaditaan pilotointisuunnitelma	Kunnat ja kuntayhtymät kehittäjät. ja -tiimit	Lokakuu 2013
Toimintasuunnitelman laatiminen	Toimintasuunnitelma tarkennetaan	Projektipäällikkö	Syyskuu / lokakuu 2013
Viestintäsuunnitelman laatiminen	Kaikilla yhteinen käsitys viestinnän tavoitteista	Projektipäällikkö	Tarkennukset syyskuu / lokakuu 2013

Liite 3 Toteutusvaihe

HANKKEEN TOTEUTUSVAIHE			
TEHTÄVÄ	TAVOITE	TOTEUTUSVASTUU	AIKATAULU
Ohjausryhmän ko- koaminen	Posken ohjausryhmä täy- dennetään Kainuun, Kuu- samon ja Oulunkaaren edustajilla Etenemisen seuranta	Kehitys- kehittämis- projektipäällikkö, kun- tayhtymät Ohjausryhmän jäsenet	Ensim. kokous: 15.10.13 Sovitut kokoukset
Johtoryhmän kokoa- minen	Johtoryhmän kokoonpano selviää Tavoitteiden, toimintojen ja sisältöjen ohjaus	Kehittämispäällikkö ja projektipäällikkö Johtoryhmän jäsenet	Syyskuu 2013 Kahden kuukauden vä- lein
Perehdytys ja yhteis- työmuotojen luomi- nen eri toimijoiden välille	Kehittäjätyöntekijät: aloi- tusseminaarissa verkostoituminen. Muut seminaaripäivät kokoontumiset, videopala- verit Projektipäälliköiden video- palaverit Yhteistyö oppilaitokset, vanhusn. ym. kanssa	Kehityspäällikkö, projektipäällikkö, sihteeri, ATK-suun. perehdyt- tävät Projektipäällikkö Kehitysp. projektip. kehittäjät. ja - tiimit	1. seminaari 3.10.2013 Rovaniemellä. 2.semiaari 1/2014 3. seminaari 5/ 2014 Videopalaverit viikoit- tain Tarkentuu toiminta- ja viestintäsuunnitelmassa Koko hankkeen ajan
Kuntakierrokset	Käynnistyvät ja kehittämis- tehtävät täsmentyvät	Projektipäällikkö	Syyskuu - lokakuu 2013- kesä 2014
Pilotointivaihe ja arvi- ointi	Kehittämistyöt etenevät kunnissa / kuntayhtymissä ja prosesseja arvioidaan samanaikaisesti	Keittäjätyöntekijät, kun- nat ja – tiimit,	Syyskuu 2013 – kevät 2014
Juurruttamisvaihe ja tiedottaminen	Uudenlaiset toimintamallit vakiinnutetaan käytäntöön ja kuntalaisia tiedotetaan	Kehittäjätyöntekijät, kunnat ja kuntayhtymät	Kevät 2014 – syyskuu 2014
Raportointivaihe ja tiedottaminen	Hankeraportti valmistuu ja tuloksista tiedotetaan	Kehittäjätyöntekijät ja - tiimit ja projektipäällikkö	Kevät 2014 Syyskuu 2014

Liite 4 Pilotointisuunnitelma

PILOTOINTISUUNNITELMA

Kunta: Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.	Aloituspvm:	Lopetuspvm:
Kunnan kehittämistavoite: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen ☐ Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa ☐ Strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu 		
Kunnan kehittämistehtävä Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.		
Perustelut millä tavalla kehittämistavoite edistää vanhuspalvelulain toimeenpanoa kunnassa (§): Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.		
Kehittäjätyöntekijä _____ ja kuvaus työntekijän roolista pilotissa: Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.		
Kehittäjätiimi ja kuvaus tiimin jäsenten roolista pilotissa: Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.		
Kehittäjäasiakkaat ja kuvaus asiakkaiden roolista pilotissa: Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.		
Vanhustyön vastaavan allekirjoitus	Kehittäjätyöntekijän allekirjoitus	
_____	_____	
Paikka _____	Päivämäärä _____	

Liite 5 Piloitoinnin toteutus ja arviointi

PILOTOINNIN TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Kunta _____

Kehittämistehtävän arvioija ja ajankohta:	10-11/2013	1/2014	4/2014
☐ kehittäjätyöntekijä ja -tiimi	☐	☐	☐
☐ vanhusneuvosto	☐	☐	☐
☐ vertaisarvioija ja kunta	☐	☐	☐

Kehittämistehtävän toteutus ja tulokset			
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.			
Kehittämistehtävän juurtuminen jatkuvaan käyttöön:			
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.			
Kehittämistehtävän levittäminen ja tiedottaminen			
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.			
Jatkotoimenpiteet / muut huomioitavat asiat:			
Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.			
Vanhustyön vastaavan allekirjoitus		Kehittäjätyöntekijän allekirjoitus	
_____		_____	
Paikka _____	Päivämäärä _____		

Liite 6 Kuntakierros

KUNTAKIERROS: syksy/talvi 2013 kesä/syksy 2014

Kunta: Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Kuntakierroksella mukana olevat henkilöt:

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Kunnan kehittämistavoite ja -tehtävä:

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Onko vanhusneuvosto perustettu? Kyllä Ei Perustetaan

Toiminut kuinka kauan? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Toimintaedellytykset? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Osallistuuko kuntanne alueelliseen kehittämistyöhön vanhusneuvostojen toimintaedellytysten mallintamiseen?

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Onko ikääntyneen väestön tukemiseksi laadittu suunnitelma?

Kyllä Ei Laaditaan **Laatija** Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Vanhusneuvosto on mukana laatimassa suunnitelmaa Kyllä Ei

Vanhusneuvosto on mukana suunnitelman toteutumisen arvioinnissa? Kyllä Ei

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Onko toimintayksiköiden omaoikeussuunnitelmat laadittu?

Kyllä Ei Laaditaan **Laatija** Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Haluatteko osallistua omaoikeussuunnitelman laadintaan alueellisena kehittämistehtävänä?

Kyllä Ei Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Yhteistyö

Yhteistyö toteutetaan kunnan eri toimijoiden kesken Kyllä Ei

Yhteistyötä toteutetaan kolmannen sektorin kanssa Kyllä Ei

Kuka yhteistyötä koordinoi? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Toteutetaanko kunnassa hallinnollisten prosessien, odotusaikojen, palveluiden riittävyyden ja laadun seurantaa? Kyllä Ei

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Ketkä kaikki toteuttavat palveluohjauksen ja toimintakyvyn arviointia?

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Onko kunnassa nimetty vastuutyöntekijää palveluohjaukseen?

Kyllä Ei

Jos on, kuka? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Palveluohjauksen ja toimintakyvyn arvioinnissa käytettävät välineet:

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Onko kunnassa käytössä palveluiden myöntämisen perusteet ja kriteerit? Kyllä Ei

Jos on, millaiset? Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Onko tarvetta laatia alueellisesti yhteneväiset palveluiden myöntämisen perusteet ja kriteerit?

Kyllä Ei

Onko kunnassa käytössä yhteinen palvelusuunnitelumalli?

Kyllä Ei

Arvioidaanko palvelusuunnitelmia säännöllisesti?

Kyllä Ei

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Muut esille tulevat asiat

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Paikka Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Päivämäärä Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Vanhustyön vastaava

Kehittäjätyöntekijä

Projektipäällikkö

Liite 7 Viestintäsuunnitelma/Sisäinen tiedottaminen

IKÄIHMINEN TOIMIJANA -HANKKEEN VIESTINTÄSUUNNITELMA / sisäinen tiedottaminen

KOHDE	ASIA	MENETTELY	AIKATAULU	VASTUU
Ohjausryhmä	Hankkeen eteneminen ja vaikutukset	Kokoukset ja internet-sivut	Kokousaikataulujen mukaan	Projektipäällikkö
Johtoryhmä	Tavoitteiden ja sisältöjen toteutuminen	Kokoukset ja internet-sivut	Kokousaikataulujen mukaan	Projektipäälliköt
Lounais-Suomen aluehallintovirasto	Hankkeen toteutuminen ja kirjanpito	Raportointi ja maksatushakemus	2 x hankkeen aikana 1/2014 ja 10/2014	Projektipäällikkö
Kuntien kehittäjätiimit	Kehittämistehtävien pilotointi ja juurruttaminen	Kuntakohtaiset kokoukset, työryhmät ym. Internet-sivut Tiedotteet Sähköposti	Kokousaikataulujen mukaan	Kehittäjätyöntekijät
Kehittäjäasiakkaat	Hankkeen aloittaminen, eteneminen ja arviointi	Kokoukset, palaverit	Kokousaikataulujen mukaan	Kehittäjätyöntekijät ja -tiimit
Kehittäjätyöntekijät ja projektipäälliköt	Hankkeen eteneminen ja tiedon jakaminen	Videopalaverit, seminaarit, kuntakierrokset	Aikataulujen mukaan	Projektipäällikkö

Liite 8 Viestintäsuunnitelma/Ulkoinen tiedottaminen

IKÄIHMINEN TOIMIJANA -HANKKEEN VIESTINTÄSUUNNITELMA / ulkoinen tiedottaminen

KOHDE	ASIA	MENETTELY	AIKATAULU	VASTUU
Kuntalaiset, palveluiden käyttäjät	Hankkeen käynnistyminen, tavoitteet, eteneminen ja kuntakohtaiset tulokset	Lehdet, kuntatiedotteet Internet-sivut paikallislehdet	Kuntien oman aikataulun mukaan	Kehittäjätyöntekijät ja -tiimit
Oppilaitokset	Yhteistyö	Kokoukset, sähköposti, tiedotteet, opiskelijayhteistyö	Syksy 2013 – syksy 2014	Projektipäällikkö, projektityöntekijät
Yleisö	Hankkeen eteneminen	Internet-sivut, sosiaalikelloggissa sanomalehdistö radio	Koko hankkeen ajan	Projektipäälliköt Kehittäjätyöntekijät
Luennoitsijat / koulutusten järjestäjät	Luentojen ja koulutusten tarpeet ja niiden suunnittelu	Tiedotteet, sähköposti, palaverit		Projektipäälliköt
Kuntien päättäjät	Hankkeen sisältöjen ja menetelmien toteutuminen	Kuntakohtaiset tiedottamiset osana päätöksentekoa		Esimiehet / viranhaltijat Kehittäjätyöntekijät
Järjestöt ja yhdistykset	Hankkeen eteneminen	Palaverit, kokoontumiset		Kehittäjätyöntekijät
Vanhusneuvostot	Hankkeen eteneminen ja arviointi	Palaverit, kokoontumiset		Kehittäjätyöntekijät